

Nyt museum i Gram

- med geologiske og palæontologiske udstillinger

Det nye museum ved Gram Lergrav. (Foto: M. Abrahamsson, Midtsønderjyllands Museum)

Af museumsleder Flemming Roth

Nyt er måske så meget sagt, for museet i Gram – Midtsønderjyllands Museum – har eksisteret i 28 år i vestfløjen af Gram Slot. Det, der er nyt, er, at vi nu er flyttet ud af slottet til nye bygninger, der ligger lige ved siden af Gram Lergrav, hvor størstedelen af museets formidling og forskning er foregået gennem årene.

Tanken har været der i mange år, at vi gerne ville flytte ud til lergraven for at samle vore formidlingsaktiviteter omkring den øvre miocæne og 8 millioner år gamle, fortidige dyreverden, som leret rummer. For vi tror, at den talte formidling fungerer optimalt, hvis man samtidig kan være aktiv, og det kan man i det nye Midtsønderjyllands Museum.

Truet af lukning, men...

Museet har nu fået til huse i en bygning, der er egnet til naturhistoriske udstillinger og det på en ganske forunderlig måde. På grund af nedskæringer i Sønderjyllands Amt blev det nemlig for tre år siden meldt ud, at Midtsønderjyllands Museum skulle lukkes som en selvstændig institution, og at samlingerne skulle overføres til det arkæologiske Haderslev Museum. Man lod dog lykkeligvis en kattelerm stå åben: Hvis de tre kommuner, der hidtil havde støttet museet økonomisk, ville overtage driftsansvaret for museet, og dermed den største økonomiske byrde, ville amtet fortsat give et, om end nedsat, tilskud til museets drift.

Kommunerne sagde heldigvis ja til at overtage museet, men da man forudså store vedligeholdelsesudgifter på slottet, skulle det

være i nye lokaler. Så på grund af luknings-truslen endte vi faktisk med at få et nyt museum ved Gram lergrav. Vort længe nærede ønske var blevet opfyldt. Midlerne til den nye bygning blev tilvejebragt gennem donationer fra private og offentlige fonde samt amtet og Gram Kommune. Omlægningen havde dog væsentlige konsekvenser for museets bemanning, for nedskæringerne i budgettet betød, at vi måtte afskedige vor naturvejleder og vor kontorassistent. Tilbage på skansen var vi blot fire: En museumsleder, en museumsformidler, en konservator samt en kustode, der også skulle stå for rengøring.

Billigt, men flot museum

Men i dag står vi med en meget spændende bygning, der er tilpasset beliggenheden i

Gram Storskov ved Gram Lergrav. En begavet arkitekt, Jane Willumsgaard, har formået at ændre et traditionelt pavillonbyggeri til en arkitektonisk perle bygget af sibirisk lærk. For reelt består museet af fire pavilloner, men de bliver bundet sammen af et kæmpe "flyvende tag" båret oppe af store skrånende limtræsplyloner, der dækker over et stort udstillingslokale mellem pavillonerne.

Det har været et billigt museum, der dog ser ud af langt mere, end det har kostet, og det er blevet et funktionelt museum, der dækker de behov, vi har til udstillingerne af de mange fossiler fra Gram lergrav. Her er ikke ekstra plads, som i flere store nybyggede og dyre projekter, men her er plads nok til løsning af vort kerneprojekt: geologien og palæontologien i det øvre miocæne Gram ler.

Det nyindrettede laboratorium. (Foto: M. Abrahamsson, Midtsønderjyllands Museum)

Hele projektet har, inklusive udstillingerne, kostet 4,5 mio. kroner, vel at mærke når man ser bort fra, hvad byggefirmaet Vinderup Træbyg har måttet supplere med på grund af udbudsformen, hvor prisen for bygningen var fast. Til det allerede eksisterende Lergravshus har vi fået en tilbygning på godt 400 m² og et overdækket udendørsareal på trædæk på 150 m² for beløbet.

De fleste steder i museet har man udbygget til den omgivende natur, så man næsten føler, at man befinder sig udenfor. Det store tag dækker også over et stort udendørsareal, der bl.a. rummer en atriumgård med plantslægter, der voksede i Europa for 8 mio. år siden. Desuden finder man her skelettet af en kaskelothval, der dislokeret "ligger på en havbund", hvor det med tiden vil blive til-dækket på dets vej mod at blive et fossil.

Det er "indgangsbønnen" til et besøg på museet og Gram Lergrav, for hvordan bliver et dødt dyr til et fossil, og hvorfor har vi i Gram Leret fundet så mange fossile hval-skeletter?

Interaktivt museum

Vore besøgende inviteres til selv at grave efter fossiler i lergraven ved Gram. Det er relativt sjældent, at man støder på hval-skeletter, men der er mange andre dyr, der er almindeligt forekommende. Skallerne af de 8 mio. år gamle snegle og muslinger vil man altid kunne finde, og aftryk af sømus, rester af mosdyr og øresten fra fisk er også hyppigt forekommende. Sjældnere er fund af hjattænder. Mikrofossiler som foraminiferer og muslingekrebs er talrige, men kan ikke umiddelbart ses i leret. Derfor har museet indrettet et laboratorium, hvor der gives mulighed for at slæmme leret for at isolere disse små dyr, som man derefter kan studere i de mikroskoper, der er stillet til rådighed.

Nye hvalfund i udstillingen

Museets ny udstillinger viser en lang række hvalfund, der ikke tidligere har været udstillet, enten fordi der ikke var plads til dem på slottet, eller fordi de ikke var blevet færdigkonserveret. Fossilerne fra Gram Leret indeholder desværre store mængder af pyrit, hvilket betyder, at de skal gennemgå en langsommelig konserveringsproces for ikke at blive nedbrudt. Men nu er de klar til at blive vist frem i det nye museum, hvor vi kan opbevare dem under betryggende klimatiske forhold. De fleste af skeletterne stammer fra nogle relativt primitive bardehvaler, der sandsynligvis har levet kystnært. De er repræsenteret ved flere forskellige slægter, der er beskrevet i to specialer og i en ph.d.-afhandling. Desuden viser vi skeletdele og tænder af en meget langsnudet tandhval, halshvirvlerne fra en relativt langhalset delfinlignende hval samt tænder der minder om den nulevende kaskelothvals.

I formidlingens tjeneste har vi fået fremstillet et stort maleri, der viser rekonstruktioner af de dyr, der er fundet i Gram Leret samt et der, ud fra fund i Tyskland og

Udstillingshallen under opbygning. (Foto: M. Abrahamsson, Midtsønderjyllands Museum)

Frankrig, viser rekonstruktioner af landjordens dyre- og planteliv i Sen Miocæn.

Herudover har vi fået fremstillet en 13 meter lang planche, der viser hvalernes udvikling fra de tidlige urhvaler fra Eocæn, der færdedes langs floder, der løb ud i det varme Tethyshav, til de øvre miocæne lags hval-skeletter fra Gram lergrav.

Stort forskningsprojekt

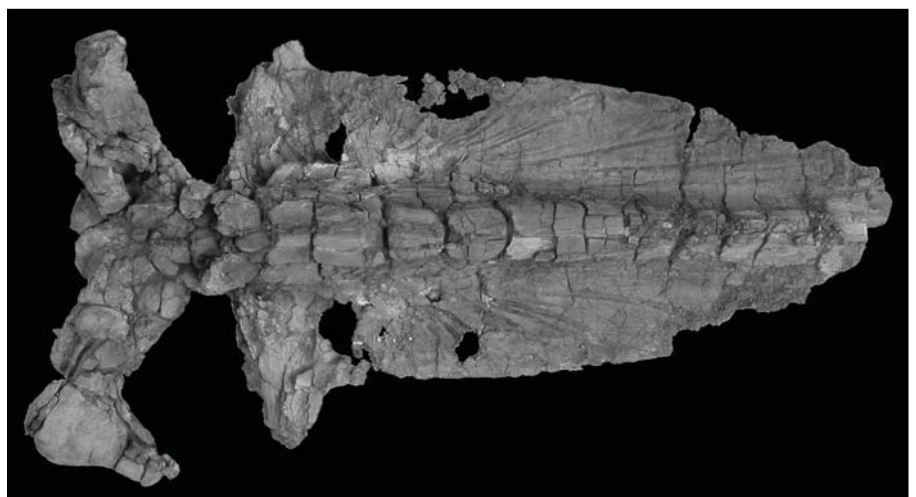
Gennem de sidste 4 år har Midtsønderjyllands Museum koordineret et større forskningsprojekt omkring Gram Lergrav, og det er derfor den nyeste viden, vi har kunnet anvende under opbygningen af udstillingerne. Forskningsprojektets resultater bliver publiceret i det belgiske tidsskrift *Palaeontos*.

Første bind, der vil være klar fra trykkeren til sommer, vil indeholde følgende artikler: Rasmussen, E. S.: The Geology of the Upper Middle-Late Miocene Gram Formation in the Danish area. Beyer, C.: A mag-

netic analysis of the Late Miocene Gram Formation, Denmark. Piasecki, S.: Dino-flagellate cysts of the Middle-Late Gram Formation, Denmark. Hansen, J. & Hansen, T.: A Late Miocene brissid echinoid from Denmark. Fraaije, R., Hansen, J. & Hansen, T.: Late Miocene dactylo-pods from Gram, Denmark. Schnetler, K. I.: The Mollusca from the stratotype of the Gram Formation (Late Miocene, Denmark). Andet bind forventes at foreligge om halvandet år.

Museum midt i naturen

Midtsønderjyllands Museum er nu et museum, der ligger ude i naturen, hvilket giver mulighed for mange forskellige aktiviteter, der kan supplere det traditionelle museumsbesøg – aktiviteter der er med til at give publikum en større indsigt blandt andet i de geologiske og palæontologiske forhold i Sen Miocæn.

Hvalkranium af *Uranocetus grammensis* fra Gram Lergrav. Fundet er blevet beskrevet i en ph.d.-afhandling af Mette Elstrup Steeman. (Foto: M. Abrahamsson, Midtsønderjyllands Museum)